

ניסוי חיסון קורונה – להתנדב או לא להתנדב
 הרב מואיז נבון

~ לקחת סיכון להציל את עצמו ~

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף כז עמוד ב

אמר רבא אי"ר יוחנן, ואמרי לה אמר רב חסדא אמר ר' יוחנן: ספק חי ספק מת - אין מתרפאין מהן [ז"א: רופא ע"ז], ודאי מת - מתרפאין מהן [רופא ע"ז]. מת? האיכא חי שעה! לחיי שעה לא חיישינן. ומנא תימרא [מנין לנו לומר דבר זה] דלחיי שעה לא חיישינן? דכתיב: אם אֶמְרָנו נְבוֹא הָעִיר וְהָרָעַב בְּעִיר וּמְתָנוּ שָׁם [וְאִם יִשְׁבְּנוּ פֶה וּמְתָנוּ וְעָתָה לָכוּ וְנִפְלָה אֶל מַחְנֵה אֶרֶם אִם יַחֲיֵנוּ נַחֲיָה וְאִם יָמִיתָנוּ וּמְתָנוּ (מלכים ב)], והאיכא חי שעה! אלא לאו, לחיי שעה לא חיישינן.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קנה סעיף א

כל מכה וחולי שיש בהם סכנה, שמחללים עליהם שבת, אין מתרפאים מעובד כוכבים שאינו מומחה לרבים... דחיישינן לשפיכת דמים. ואפילו הוא ספק חי ספק מת, אין מתרפאים ממנו. אבל אם הוא ודאי מת, מתרפאים ממנו, דלחיי שעה לא חיישינן בה. ...

פוסקים	אורך "חיי שעה"
רשי, מהרש"א, שבות יעקב	1-2 ימים
אחיעזר	6 חודשים
אגרות משה, חכמת שלמה, משפט כהן	12 חודש

חכמת שלמה, יו"ד קנה א (בשירי עבודה), הרב שלמה קלוגר [אוקרינה, 1785-1869]

והנה ענין שיעור חיי שעה לא נתפרש דאין לומר דאם סופו למות תוך שנה או ב' יהיה נחשב נמי חיי שעה, דא"כ איך משכחת לה חיי עולם, הרי סוף כל אדם למות ומה לי שנה או ב' או מאה, סוף סוף לעולם לא יחיה, וא"כ יהיה נחשב הכל חיי שעה! ... ונראה כיון דטריפה אינו חיה י"ב חודש, ומוכח מזה דכל שאינו יכול לחיות י"ב חודש לא נחשב חייו חיים, לכך אם עומד למות תוך י"ב חודש מחולי זה אז נחשב מת בודאי והוי חייו רק חיי שעה...

R. Bleich, Hazardous Medical Procedures, Tradition

Acceptance of the definition of hayyei sha'ah advanced by Hokhmat Shlomoh and Mishpat Kohen and the resultant conclusion that risk-taking is never warranted when a patient is expected to survive for more than a year even in the absence of intervention leads to a conclusion that is counterintuitive. ... [Ex: What about a cancer patient with 13mo life expectancy? If we wait until he only has 12mo to go, his treatment is thus impaired] ...

תפארת ישראל - בועז מסכת יומא פרק ח אות ג

ומזה ני"ל היתר לעשות אינאקולטצין של פאקקען [חיסון לאֶבְעוּעוֹת שְׁחֻרוֹת (smallpox)], אף שאי מאלף מת ע"י הָאִינְאָקוּלְטָצִין עכ"פ שאם יתהוו בו הפאקקען הטבעיים הסכנה קרובה יותר, ולכן רשאי להכניס אי"ע בסכנה רחוקה כדי להציל אי"ע מסכנה קרובה. וראה ברורה לְדַבְרֵי מַמ"ש רב"י [הב"י] בטור ח"מ סוף סי' תכ"ו בשם הירושלמי **דחייב אדם להכניס אי"ע בספק סכנה** כדי להציל חבירו מודאי סכנה, והרי פְּרוּאָה חבירו טובע בנהר אינו מוחלט ודאי שיטבע אם לא יציל הוא, וכי לא אפשר שינצל ממקום אחר? ואם להציל חבירו יש חיוב להכניס אי"ע בספק סכנה, מכ"ש שיהיה רשות בידו להציל את גוף עצמו ע"י הַכְּנָסוֹ אי"ע לספק סכנה. ...

R. Bleich, Hazardous Medical Procedures, Tradition

The Gemara, Yoma 85b, cites the verse "and he shall live through them" (Leviticus 18:5) as establishing preservation of life as a paramount value. ... the willingness of Halakhah to sanction the risk of hayyei sha'ah does not compromise that value but is, in actuality, a reflection of precisely that underlying value. [Using a gambling metaphor:] Money is risked for the sake of acquiring more money. Medical risks are assumed for an analogous reason: limited longevity anticipation is wagered in the hope of a return in the form of a longer longevity anticipation. ... A theory of such nature must have been the basis of Tiferet Yisrael's endorsement of smallpox vaccination. Present danger as a result of vaccination was extremely small, albeit not nil. Statistical danger of smallpox contagion lay in the future but was far greater. ... it would have been readily apparent to Tiferet Yisra'el that the goal of maximizing life-quantity augurs in favor of vaccination. ...

~ לקחת סיכון להציל את חברו ~

Dr. S.G. & R. Dr. S. Grossman, Signing Up for a COVID-19 Vaccine Trial

... because Tiferet Yisrael bases his position on the Yerushalmi which obligates an individual to endanger himself to save someone who faces certain danger, Tiferet Yisrael might even allow [one] to participate in the absence of any personal benefit, for pure altruism to save humanity.

בית יוסף חושן משפט סימן תכו

(ב) ... וכתבו הגהות מיימונית (דפי קושטא) עבר על "לא תעמוד" וכו' בירושלמי מסיק אפילו להכניס עצמו בספק סכנה חייב ע"כ ונראה שהטעם מפני שהלה [האחר] ודאי והוא ספק:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות שמירת נפש סימן תכו סעיף א

הרואה את חברו טובע בים, או לסטים באין עליו, או חיה רעה באה עליו, ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להציל, ולא הציל; או ששמע עובדי כוכבים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גילה אוזן חברו והודיעו; או שידע בעובד כוכבים או באנס שהוא בא על חברו, ויכול לפייסו בגלל חברו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכיוצא בדברים אלו, עובר על "לא תעמוד על דם רעך" (ויקרא יט, טז).

סמ"ע סימן תכו ס"ק ב - גם זה השמיטו המחבר ומור"ם ז"ל, ובה ז"ל כיון שהפוסקים הרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו בפסקיהן, משו"ה השמיטוהו גם כן:

פתחי תשובה חושן משפט סימן תכו ס"ק ב - (ב) עובר על לא תעמוד. עיין סמ"ע סק"ב בענין להכניס עצמו בספק סכנה בשביל הצלת חברו. ועיין בספר אגודת אזור מהגאון מהר"ם זאב זצ"ל שכתב טעם נכון מה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והטור לא הביאו דברי הירושלמי בזה, משום דס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי בהא ע"ש. ושם בסוף הספר בהשמטות הביא בשם הרדב"ז ח"ג סי' תרכ"ז שכתב כן בפשיטות דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה ...

שו"ת רדב"ז [ספרד/צפת, 1479-1573] חלק ג סימן תרכ"ז (אלף נב)

שאלת ממני אודיעך דעתי על מה שראית כתוב אם אמר השלטון לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד שאינך מת ממנו או אמית ישראל חברך. ... שאינו מחוייב למסור עצמו על הצלתו אע"ג דחייב להצילו בממונו אבל לא בסכנת איבריו. ... ותו דכתיב דרכיה דרכי נועם וצריך שמשפטי תורתנו יהיו מסכימים אל השכל והסברא ואיך יעלה על דעתנו שיניח אדם לסמא את עינו או לחתוך את ידו או רגלו כדי שלא ימיתו את חברו הלכך איני רואה טעם לדון זה אלא **מדת חסידות ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטף** דספיקא דידיה עדיף מודאי דחבריה. והנראה לעי"ד כתבתי:

שו"ת הרדב"ז (לשונות הרמב"ם) הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה יד

שאלת ממני אודיעך דעתי במה שכתב הרמב"ם ז"ל... תשובה מה שכתב הרב ז"ל כל היכול להציל וכו' איירי במי שיכול להציל להדיא בלא שיסתכן המציל כלל כגון שהיה ישן תחת כותל רעוע שהיה יכול להעירו משנתו ולא העירו או כגון שיוודע לו עדות להצילו עבר על לא תעמוד על דם רעך. ולא זו בלבד אלא אפילו יש בו **קצת ספק סכנה** כגון ראה אותו טובע בים או לסטים באים עליו או חיה רעה שיש **בכל אלו ספק סכנה אפ"ה חייב להציל** ... להציל נפש חברו או שלא יבא על הערוה אפי" במקום דאיכא ספק סכנה חייב להציל והכי איתא בירושלמי. ומ"מ אם הספק נוטה אל הודאי אינו חייב למסור עצמו להציל את חברו ואפי" בספק מוכרע אינו חייב למסור נפשו דמאי חזית דדמא דידך סומק טפי דילמא דמא דידיה סומק טפי אבל אם הספק אינו מוכרע אלא נוטה אל ההצלה והוא לא יסתכן ולא הציל עבר על לא תעמוד על דם רעך. הנראה לעי"ד כתבתי

הרב אשר וייס, מנחת אשר (ג:קכב)

יש בזה ג' דרגות:

- (א) כשיש **סכנה גמורה** וסכנת המציל מתקרבת לרמת הסיכון של הניצול, לדעת רוב הפוסקים **אסור** לו להסתכן
- (ב) כאשר יש סכנה אך **לא סכנה גדולה**, **מדת חסידות** יש בזה
- (ג) כאשר **הסכנה מועטת וזניחה** יש אף **חיוב** להסתכן על מנת להציל חברו. וכל זה למדתי מתשובות הרדב"ז ח"ג סי' תרכ"ז וח"ה סי' רי"ח.

שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן פד

... אולם באמת שנמסר לנו מפי רופאים מומחים ויראי שמים שדרגת הסיכון בהוצאת הכליה לאדם התורם, היא מועטת מאד, וכתשעים ותשעה אחוזים מהתורמים חוזרים לבריאותם התקינה. ולפי זה הרי כל מה שהסכימו הפוסקים הנ"ל שאסור להכניס עצמו בספק סכנה, זהו רק **בספק השקול [50% סיכון]**, מה שאין כן בנידון שלנו שבודאי **שמצוה** היא לתרום כדי להציל את חברו ממות בטוח. ...

Dr. S.G. & R. Dr. S. Grossman, Signing Up for a COVID-19 Vaccine Trial

... [R. Ovadya] permits kidney donation and even considers it a *mitzvah*, because the risk to the donor is low; ... Interestingly, like Rav Ovadia Yosef, ethicists point to kidney donation as a model for determining the level of risk one may accept to benefit others and consider the risk of death from participation in a COVID-19 human vaccine trial equivalent to the risk of death from kidney donation. Because the risk of death ... is comparable to the risk of kidney donation, Halakhah would seem to permit ... altruistic enrollment to save others from certain death from the virus. In fact, ... participation, which has the potential to save not just one life, like a kidney donor, but millions, is not only permitted but meritorious.

הרב אשר וייס, מנחת אשר (ג:קכב)

ומכאן נראה דאם היחיד בוחר מרצונו למסור את נפשו להצלת הרבים ודאי מצוה בידו. וכך מוכח מהא דפפוס ולוליינוס שחז"ל הפליגו במעלתם. ופרש"י (תענית י"ח ע"ב) דבת הקיסר נמצאה הרוגה ויצא קול שיד היהודים היתה במעל, וגזר המלך גזירה על היהודים, ופפוס ולוליינוס הודו בשקר שהן הם אשר הרגו את בת המלך כדי להציל את יושבי העיר מן הסכנה. הרי שיחיד מוסר נפשו להציל את הרבים ומצוה גדולה בידו, עד שאמרו עליו שאין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתו בגן עדן. ...

~ ניסוים : לקחת סיכון בספק הצלת חברו ~

שו"ת ציץ אליעזר חלק יג סימן קא

בענין עריכת נסיונות רפואיים בבני אדם

... (ו) ועל כן דעתי להלכה היא. דנהי דאם הרופאים קובעין שאינ כל סכנה בניסוים כאלה שמציעים, שאז מותר לו לאדם למסור את עצמו לעריכת ניסוים שכאלה בגופו לטובת חולה אחר. וכן לתרום מדמו, וכדומה.

הרב אשר וייס, מנחת אשר לתקופת הקורונה (אייר תש"פ)

אך לפי מה שביארתי במק"א (שו"ת מנח"א ח"ג סי' קכ"א [קכ"ב]) דכאשר יש כאן צורך חיוני ותיקון לחברה מותר לאדם להתנדב מטוב לבו ולעמוד ולשרת אף במה שיש בו סיכון יתר, ... ונראה כן אף בנידון דידן, אדם צעיר ובריא מותר לו להתנדב ולחשוף את עצמו באופן מבוקר לנגיף הקורונה לאחר שהוא לוקח את החיסון הנסיוני, כיון שהסיכון לאנשים צעירים ללא מחלות רקע רחוקה ביותר, ... והתועלת במחקר זה עצומה ויש בה כדי להציל רבבות רבבות, ומותר לעשות כן.

הרב שלמה זלמן אורבך, מנחת שלמה ב:ב

"תרופות נסיוניות" ... כשצבור נרדפים מדובים ואריות אשר צריכים להלחם אתם ולגרשם אפשר דלבד ממאי דחשיב הצלת נפשות ומצוה על כל אדם לחלל שבת וכדומה בכדי להציל, אפשר דחשיב נמי כמלחמת מצוה ואף שאין לנו מלך ובי"ד מ"מ יכולין טובי העיר לכופ ולסכן בכך חיי אנשים כמו במלחמה [אפי' בכה"ג שהיחיד לא היה חייב משום הצלת נפשות], ואם כניס אנו בזה אפשר דגם מלחמה נגד מחלות האורבות לחיי האדם הוי נמי כעין מלחמת מצוה, ואם היינו זוכים שהכל יעשה עפ"י דעת תורה אפשר שהבי"ד היה רואה בצורך של נסיון תרופות כמלחמת מצוה של הצלת נפשות ולכן בזמננו אף שלא נעשה ע"י דעת תורה מ"מ כיון שנעשה עכ"פ ע"י מומחים גדולים ובזהירות רבה מסתבר שאין איסור להתנדב לכך. ...

הרב אשר וייס, מנחת אשר לתקופת הקורונה (אייר תש"פ)

והנה ראיתי בשו"ת מנחת שלמה (ח"ב סימן פ"ב אות י"ב) שכתב דמותר להתנדב ליקח חלק במחקר של תרופה נסיונית משום שמלחמה נגד מחלה דינה כמלחמת מצוה, וכשם שמלחמת מצוה דוחה פיקו"נ, מסתבר שכך גם במלחמה נגד חיות רעות, וכך גם כנגד מחלות, וכל זה דומה למלחמת מצוה, עיי"ש. ולא ברירא לי כוונתו, דאם דין מלחמה נגד מחלה כדן מלחמת מצוה, הלא במלחמת מצוה חייבים כולם להלחם וזה לא תלוי בנדבת לבם, וכי יעלה על הדעת שלפי דין התורה יחוייב כל אחד להשתתף בנסיונות רפואיים. וכל הדמיון למלחמת מצוה לעני"ד יש לדחותה, דאין דין מלחמת מצוה אלא במלחמה נגד צבאות אויב הקמים עלינו, אבל כל שמדובר בחיות רעות ומחלות אין לנו אלא דיני פיקו"נ בלבד. אך מ"מ נראה למעשה שמותר להתנדב כמבואר.

יהי רצון שרופא כל בשר ירפא את עולמו ונכנס לשנה טובה ובריא